

Христина ХАРЧУК

ФОРМУВАННЯ СТРИЙСЬКОГО ЦВИНТАРЯ У ЛЬВОВІ (друга половина XVII — кінець XIX ст.)

В статті у хронологічній послідовності досліджується процес формування Стрийського цвинтаря у місті Львові від його заснування у другій половині XVII ст. до закриття. Цей цвинтар є небереженою пам'яткою історико-меморіальної та культурної спадщини західного регіону України.

Ключові слова: цвинтар, некрополь, поховання, історико-меморіальна спадщина, пам'ятка історії.

© Х. ХАРЧУК, 2012

Побуває думка, що Стрийський цвинтар виник ще у XVII ст., коли померлих від пошесті за часів польського короля Яна Казимира почали ховати за містом [6, s. 14]. Офіційно цвинтар був заснований магістратом, згідно з імператорськими декретами Йосифа II, 11 грудня 1783 та 9 вересня 1784 рр., і призначався для першої, Стрийської, ділянки міста [5, s. 11, 12]. Для цвинтаря виділено прямокутну ділянку землі на глинистому пагорбі, який обмежувався з заходу мурованим гостинцем до Стрия, а від сходу — допливом Сороки — притоки Полтви, неподалік від первісної Стрийської рогатки. Кладовище розташовувалося у нижній частині сучасного Стрийського парку між вул. Стрийською, вул. Домбровського (сьогодні — І. Рутковича), вул. Пуласького (вул. Паркова) і дорогою, що йшла поза пам'ятником Яну Кілінському до бічної в'їзної брами парку [8, s. 145].

До нашого часу зберігся проект «старого» Стрийського цвинтаря, виконаний у 1863 р. Арнольдом Рерінгом за ескізами головного садівника, ботаніка Львівського університету Кароля Бауера [4]. За цим проектом цвинтар поділявся на сім полів і мав два входи: один — з боку вул. Стрийської, другий — з боку сучасної вул. Паркової. Від входу з боку вул. Стрийської алея цвинтаря вела до невеликого рондо. На проекті цвинтаря були показані основні алеї та зелені насадження. К. Бауер, знавець паркового будівництва та автор ескізного проекту Личаківського цвинтаря, вміло використав природний ландшафт для прокладання алеї, доріг і стежин Стрийського цвинтаря.

Згідно з повідомленням міського синдика доктора Францішка Франка, інтабуляцію (вписання до ґрунтових книг) виконано значно пізніше, 25 червня 1800 р. [6, s. 17]. Про давні поховання «старого» Стрийського цвинтаря немає жодної інформації. Списки померлих з цього часу згоріли у приміщеннях ратуші під час придушення повстання 2 листопада 1848 р. Тоді ратушу підпалили бойовою ракетою, внаслідок чого згоріла її вежа і частина будівлі. Прізвища осіб похованих на Стрийському цвинтарі невідомі [6, s. 12], відомо лише, що це були, як і на більшості тогочасних львівських цвинтарів, переважно німецькі міщани, перші австрійські урядовці, які поселилися в Галичині. Окрім них, тут ховали також німецьких ремісників та колоністів, які займалися сільським господарством. Дві останні категорії громадян прибули до Львова, заохочені обіцянками австрійського уряду, який пропонував їм пільги при сплаті податків, зокрема безплатне прийняття міського та

майстерського права. У тогочасному Львові бракувало (відчувалася нестача) ремісників та працівників сільського господарства, що було пов'язано з війнами за часів Яна Казимира та війнами зі шведами. Польські поховання зустрічалися тоді рідко.

«Старий» Стрийський цвинтар закрили у 1823 р. [8, s. 145]. Переповнений «старий» цвинтар, закладений на глинистих ґрунтах високого пагорба, похилого у бік міста, ніколи не відповідав санітарно-гігієнічним вимогам. Про розширення «старого» цвинтаря не могло бути й мови, оскільки його оточували з західного боку Стрийська дорога та рогатка, з північного боку — вулиці, які почали тоді розбудовуватися, а від сходу — підмоклі ґрунти, на яких пізніше трохи нижче озера Стрийського парку був побудований мурований водозбірник, забезпечений гідрантами та струменевими криницями. З південного боку, з огляду на прекрасне розташування, мальовничий рельєф терену та свіже повітря у 1879 р. міська рада постановила відкрити публічний парк [5, s. 16], який збільшено тоді за рахунок території цвинтаря аж до 47 гектарів. Таким чином на місці Стрийського цвинтаря у другій половині ХІХ ст. постала тераса сьогоdnішнього Стрийського парку з мальовничою грабовою алеєю. Занепалий цвинтар увійшов до території нового парку; там впорядковано дерева, усунуено понищені давні надгробки. Через 66 років після його знесення історик Владислав Цесельський знайшов тут лише дві надгробні плити з 1807 та 1810 рр. Тепер від цих плит не залишилось навіть сліду. Ці останні пам'ятки найстарішої частини Стрийського цвинтаря використали при будівництві водної вежі, яка імітує середньовічну, для Загальної крайової виставки 1894 р. та штучних руїн у Стрийському парку [5, s. 16; 8, s. 145]. На будівництво вежі використали також останки давнього мосту, кам'яні стовпи, які відмежовували міські ґрунти від приватних, а на її блокам'яні кронштейни, зі слів очевидця, сторожа Стрийського парку, був порізаний останній давній пам'ятник цвинтаря. Зі свідчень сторожа відомо, що він був датований 1797 р. У 1895 р., при копанні фундаментів для парників було знайдено сім людських черепів, які у цьому ж місці закопано глибше у землю [5, s. 16].

Після закриття «старого» Стрийського цвинтаря в цьому ж 1823 р. відкрили «новий» Стрийський цвинтар у верхній частині вул. Стрийської, з правого боку [7, s. 110]. Згодом він зайняв територію між сучасни-

ми вул. Стрийською, вул. Гвардійською і вул. Лижв'ярською [8, s. 145]. Декретом від 19 лютого 1830 р. магістрат дозволяв на муровані гробівці в центрі цвинтаря для видатних осіб [5, s. 17]. До видатних осіб тоді відносилися урядовці та військові, міщанство до цієї категорії не належало, а шляхта лише в окремих випадках хоронила померлих на міських цвинтарях. Загальною рисою Стрийського цвинтаря, на думку історика Юзефа Біаліні-Холодецького, було те, що згідно зі статистикою тут ховали переважно міщан та передміщан, нерухомість та ремісничі майстерні яких переходили від батька до сина, а тому одне й те ж прізвище навіть на звичайних могилах повторювалося багаторазово [5, s. 48]. Зокрема, історик нарахував тут 16 могил Ляссонів, різників та власників нерухомостей, 15 могил власників Цеслевичів нерухомості на громадян Львова, 10 могил Лесців, коменярів.

На Стрийському цвинтарі ховали померлих від епідемії холери 1831 р. (2622 смертельні випадки), 1848, 1849, 1855 рр. (2544 смертельні випадки), 1866, 1867 і 1873 рр. В останньому з цих років зафіксовано 412 смертельних випадків холери, одночасно з якою була епідемія віспи (534 смертельні випадки) та черевного тифу (100 смертельних випадків) [5, s. 18—19].

4 травня 1848 р. на Стрийському цвинтарі поховано Едварда Моргенбессера, історика, поета, учасника революції 1848 р., який помер від тифу на вигнанні. Моргенбессер походив з польського шляхетського роду Нікельських з Краківського воєводства. У пишному похороні Е. Моргенбессера, який став справжнім тріумфальним походом, брало участь духовенство та мешканці Львова. Його труну з дому при вул. Гарнцарській (тепер вул. М. Драгоманова) несли на Стрийський цвинтар позмінно студенти, селяни, міщани, священники, емігранти, євреї і навіть жінки та дівчата. З обох боків труни йшли вбрані у білі та рожеві сукні дівчатка, які несли сплетений вінок з дубового листя та квітів. Одна з цих дівчат йшла попереду труни і тримала у руках вінок. Поруч за дівчатками труну супроводжували одягнені у чорні сукні старші дівчата. За ними йшли академісти (студенти), вбрані у царські мундири зі зброєю [5, s. 57—59].

У 1848—1849 рр. на Стрийському кладовищі були поховані російські солдати, які померли від голоду і хвороб під час переходу через Львів додаткових сил царської армії на придушення угорського по-

встання [6, s. 18]. Тоді їхні безіменні могили вкрили щільними рядами цвинтар. Російські попи, як свідчить народний переказ, потішали вмираючих солдатів надією на те, що вони під землею повернуться до святої матінки Росії [6, s. 18; 11, s. 115].

Типовим пам'ятником польського інсургента з 1831 р. на Стрийському цвинтарі був надгробок жовніра Яна Гранатовського, який помер у 1891 р. Надгробок мав вигляд мармурового обеліска на ренесансному п'єдесталі, завершений угорі хрестом. З повстанців 1831 р. тут були поховані також підфіцер Теодор Манастирський (†1851), рядові Фелікс Рачинський (†1887) та Мацей Бомбінський (†1885). На цвинтарі знайшов свій останній спочинок учасник народної організації під час повстання 1863 р. в Галичині Габріель Вежбович (†1885).

До 1875 р. на Стрийському цвинтарі ховали значно менше померлих, ніж на інших львівських цвинтарях. Це пояснюється тим, що тут тоді ховали переважно убогих людей. Зокрема, на цьому цвинтарі знайшли спочинок вихованці міського закладу убогих, померлі з громадських шпиталів, а також арештанти, злочинці і самогубці. Мешканці Львова відчували відразу до цього кладовища [5, s. 21]. Тільки після закриття Городоцького цвинтаря (1 вересня 1875 р.) на Стрийському почали ховати частіше. Через рік (26 квітня 1876 р.) міська рада прийняла ухвалу, згідно з якою до Стрийського цвинтаря почали належати парафії костелу Святої Марії Магдалини (в тому числі заклад для психічно хворих на Кульпаркові), церкви Святого Юра та частково — з парафії костелу Святої Анни (Дім інвалідів та тюрма) [5, s. 23]. Щоб заохотити мешканців ховати своїх померлих на Стрийському цвинтарі, похоронні кортежі, на відміну від тих, які йшли на Личаків, стали безкоштовними [5, s. 23]. У 1876 р. магістрат заборонив вживати смолоскипи при похоронних кортежах через можливість виникнення пожеж, замінивши їх восковими свічками [5, s. 23].

З часом, коли приплив похоронів на Стрийський цвинтар значно зріс, постало питання про його розширення. У 1881 р. магістрат докупив ґрунт, збільшуючи площу на 8 гектарів, і одночасно призначив його для 1-ї та 2-ї ділянки міста. Тоді на кладовищі вперше почали ховати убогих померлих за зразком Відня і Варшави — у спільних могилах (за тодішньою термінологією — комасованих) [6, s. 18]. Щоб ще актив-

ніше скерувати похорони на Стрийський цвинтар, магістрат у 1882 р. дозволив ховати померлих безкоштовно з загального, цивільного, гарнізонного шпиталів, філіального шпиталю Святої Софії та міської трупарні [5, s. 26]. Цвинтар старанно утримувався завдяки своєму керівнику та доглядачу Каролу Гольману. У липні 1883 р. К. Гольман просив магістрат ще раз розширити цвинтар, оскільки вже не мав вільних місць для поховань і отримав на це дозвіл [5, s. 27].

В 1873 р. на Стрийський цвинтар перенесли останки козаків з давнього цвинтаря під Богоявленською церквою, які полягли під час облоги Львова Богданом Хмельницьким у 1648 р. при штурмі укріпленого монастиря Кармелітів взятих [5, s. 31]. Церква була розібрана у 1800 р., а її ґрунт, на якому була давня козацька могила, проданий приватним особам. 31 січня 1873 р. львівська «Gazeta Narodowa» («Народна газета») перша сповістила про те, що при копанні фундаментів під нову кам'яницю Яна Кшижановського знайдений давній козацький цвинтар. В цій газеті, зокрема, повідомлялося, що «знайдені там людські кості були поховані ще дня 20 цього місяця заходами властей 1-ї ділянки, а решту, знайдену в наступні дні під час копання фундаментів, поховали вчора в окремій для цього спорядженій домовині на Стрийському цвинтарі». На кладовищі знайшли також свій останній спочинок жертви пожежі 1886 р., коли згоріли догори склади сіна Юзефа Роснера під Янівською рогачкою. Здебільшого це були волоцюги та різні покидьки суспільства, які ховалися на ніч у сіні від поліції. 7 вересня 1887 р. під час робіт при регуляції та засклепленні Полтви на Стрийське кладовище привезли труну зі знайденими у її руслі кістками, які походили з часів давніх облог Львова [5, s. 31].

Відкриття Янівського цвинтаря 21 грудня 1888 р. стало початком кінця Стрийського [1, арк. 3]. 26 листопада 1891 р. помер Кароль Гольман, який і не здогадувався, що через два роки кладовище перестане існувати. «Старий» Стрийський цвинтар функціонував до кінця 1893 р. [11, s. 115]. Після його закриття місто було «поділено на два цвинтарні округи: Янівський та Личаківський» [9, s. 228]. Закриття цвинтаря викликало протести родин померлих, які мали там гробівці. У відповідь на це міська рада 25 вересня 1895 р. та 9 квітня 1896 р. дозволила ховати на цвинтарі в мурованих родинних гробівцях ще 25 років за умови, що гробівцеві сухий і незаповнений, а людські остан-

ки лежать у подвійній, тобто щільно запайній металевій та дерев'яній трунах. При цьому також наголошено, що кожен, хто бажає, може безкоштовно перенести свій гробівець зі Стрийського цвинтаря на Янівський до кінця 1906 р. [5, s. 32].

Поховання на кладовищі в родинних гробівцях тривали аж до вибуху Першої світової війни. Під час цієї війни у Стрийському парку загинув у авіакатастрофі австрійський льотчик, могила якого була при палаці мистецтв¹ на Загальній Крайовій виставці 1894 р. [3, с. 114]. Під час російської окупації у 1915 р. тут знайшли вічний спочинок в масових могилах солдати російської армії. Зберігся також проект підземної поховальної каплиці, виконаний архітектором Людвіком Бальдвіном Рамултом у 1916 р. для вояків австрійської армії [2, арк. 3]. У листопаді 1918 р. на Стрийському цвинтарі поховано Українських Січових Стрільців [3, с. 114], тлінні останки яких пізніше перенесли на Личаківський цвинтар.

На «новому» Стрийському цвинтарі найстаршим, за дослідженнями Владислава Цесельського, проведеними в 1890 р., був пам'ятник з 1826 р. у вигляді низького кам'яного хреста, глибоко опущеного в землю. На поперечних раменах хреста був вирізьблений напис про те, що тут спочиває Павло Нолянський, гончар [6, s. 75]. Інший пам'ятник з цього часу — прямокутна колона на плиті з постаментом, прикрашеним карнизом, на підвищенні зі сходинок, завершений урною, — належав Кароліні Беатрікс Росбах (1813—†1828). Згідно з дослідженнями Юзефа Біаліні-Холодецького найдавнішим пам'ятником Стрийського цвинтаря належав німецькому урядовцю Яну Кляйну (†1824), могилу якого, спільну з його дружиною Анною Кляйн (†1860), прикрашав монумент у формі високого гостроверхого обеліска з пісковика, на цоколі якого спирався чотирма лапами ведмідь. На обеліску були вирізьблені спреду дві слізнички з рушником, а з тильного боку — два згаслі смолоскипи.

Одним з найгарніших монументальних пам'ятників Стрийського цвинтаря був надгробок Елеонори з графського роду Цетнерів графині Мнішхо (*1796—†1868), дочки графа Ігнація Євгеніуша Цетнера, яка померла від запалення легень [5, s. 39—40]. Пам'ятник

¹ Тепер тут міститься кафедра фізкультури (плавальний басейн) Національного університету «Львівська політехніка».

складався з високої готичної колони, яка завершена жіночою фігурою ангела, що щось тримає в руках, по всій вірогідності це був хрест. Жіноча фігура виконана з артистичною майстерністю, голова її піднята угору, а складки драперії доповнювали прекрасний образ. Постамент пам'ятника був оздоблений гостролукими нішами. До цікавих пам'яток Стрийського цвинтаря належав також гробівець Ігнатія Войни гербу «Тромби» (†1857), власника Вільшанки біля Жовкви, який помер від хвороби раку [5, s. 20]. Посередині кам'яної балюстради пам'ятника був поміщений невисокий обеліск, оздоблений на чотирьох кутах похиленими донизу палаючими смолоскипами. Угорі гробівець прикрашала зв'язана драперія. На цоколі постаменту був поміщений герб «Тромби» і могильна епітафія. Гробівець Павла і Марії з Гіжинських Рибаків, який був розташований відразу за вхідною брамою цвинтаря, вражав монументальністю та архітектонічним вирішенням у стилі неоренесансу. Мурований гробівець Теодора Сембратовича та його родини, виконаний також у стилі неоренесансу, був прикрашений зламаною колоною іонічного ордеру на пишно оздобленому орнаментом постаменті. Неокласицистичний величавий пам'ятник на високому постаменті з фігурою, яка представляла ангела смерті, стилізований у грецькому класичному стилі, належав Кароліні з Дембідьких Голембівської, дружині заможного львівського міщанина, пекаря Матвія Голембівського.

Оригінальний пам'ятник був на могилі єрусалимських палігримів Андрія і Маріанни Конарських, які померли у 1878 р. [5, s. 65—69]. Надгробок представляв собою дві вирізьблені барельєфні постаті, одягнені у шати палігримів, які стояли один навпроти одного навколішки зі складеними до молитви руками. Над постатями було зображене Дитя Ісус на хмарі, над яким витав Святий Дух у вигляді голуба. До дитячих пам'ятників Стрийського цвинтаря відносилися надгробок на могилах Юзефа Дрогокупіла та Адольфа Германа. На першому надгробку стояла дитяча постать навколішки на постаменті. Обличчя фігури напевно було портретом померлого хлопчика. Другий надгробок — улюблений мотив Павла Ойтеле — постать Матері Божої на земній кулі зі складеними руками на грудях, яка стояла на постаменті. Правою ногою Матір Божа притискала голову вужа.

На Стрийському цвинтарі були поховані відомі львівські митці. Зокрема, скульптор Павло Ойтеле,

численні праці якого оздоблюють львівські цвинтарі, серед яких перше місце належить Личаківському. Останні роки свого життя, отримавши міське громадянство, Павло Ойтеле провів у притулку для убогих шпиталю Святого Лазаря, де й помер у 1889 [5, s. 54]. До відомих робіт Павла Ойтеле на Стрийському цвинтарі належав пам'ятник на могилі Марії Кручинської (†1880) та її родини [5, s. 52]. На низькому ренесансному постаменті надгробка стояла фігура Матері Божої, одягнена у грецьку тунуку, ліва стопа якої притискала до землі голову вужа з яблуком у пащі. Ще однією відомою роботою П. Ойтеле був надгробок Міхаліні Вйонтек з подібною тематикою виконання [5, s. 69]. До робіт Леопольда Шімзера на Стрийському цвинтарі належав гробівець Яна та Францішки Шулковських та їх сина Петра [5, s. 52]. Ян Шулковський — інженер залізниці Кароля Людвіка, який помер в Ярославі у 1884 р., його останки перевезено до родинного гробівця до Львова. Відомий львівський скульптор Габріель Красуцький-Шмейдель (*1837 — †1885), учасник польського січневого повстання 1863 р., який працював у майстерні Йоганна Шімзера, також був похований на Стрийському цвинтарі. Окрім нього з львівських митців тут знайшли свій спочинок скульптори Фелікс Лутц (†1888) і Леон Островський (†1882), а також художник Адольф Ключенко (†1887).

До цікавих особистостей, похованих на Стрийському цвинтарі, належав Леопольд де Сігнію, який отримав у спадок від батька Гіларі де Сігнію кам'яницю на пл. Ринок, 13, де у другій половині XVIII ст. відбувалися «редутові бали». Леопольд працював в урядовій службі дирекції будівництва, виконував обміри планів міст та містечок Галичини, його підпис можна побачити на багатьох таких планах, збережених у колекції карт та планів львівського Центрального державного історичного архіву. Саме Леопольд де Сігнію надбудував четвертий поверх своєї ринкової кам'яниці. Він помер у віці 87 років — і 15 червня 1878 р. був похований на Стрийському кладовищі у Львові. На його могилі височів високий хрест, який було видно здалеку. У травні 1891 р. на цвинтарі був похований відомий журналіст Владислав Големберський, редактор та засновник журналу «Вітчизна» («Ojczyzna»), співпрацівник «Народної газети» («Gazety narodowej»).

До відомих українських поховань на Стрийському цвинтарі належала могила Йосифа Українського

(*1817 — †1880), греко-католицького пароха при Карному домі, радника метрополітарної консисторії. Поруч окремо стояв невеликий пам'ятник його дочки Софії Української (†1880). Український напис був на могилі Марії з Сауерів Сембратович та її дочки, які померли обоє під час родів. Пам'ятник на їхній могилі був прикрашений чотиригранним стовпом на такому ж постаменті. Стовп прикрашений гранчастими плитами у вигляді діамантового руста. До українських поховань відносилися також могили Людвіка Войтовича (†1880), Юрія Нарольського (†1881) та народного вчителя Еміліяна Лотоцького (†1882).

На початку XX ст. зі 116 пам'ятників цвинтаря, які нарахував В. Цесельський, більшість була знищена, на деяких не можна було відчитати написів, а 26 мурованих гробівців знаходилися у незадовільному стані, порослі травою та бур'янами. З цього часу походять останні фотографії пам'яток цвинтаря, виконані фотографом Яном Косьцешом Яворським. Відомо, що у 1911 р. випорожнений гробівець на Стрийському цвинтарі став притулком банди, яка тероризувала околицю [5, s. 33]. В 1920-х рр., як подано в путівнику по Львову Мечислава Орловича, на Стрийському цвинтарі ще було декілька пам'ятників в стилі ампір з першої половини XIX ст., однак саме кладовище, тоді неогороджене, мало жалюгідний вигляд [10, s. 135]. Цвинтар сильно постраждав під час листопадових боїв, він був тоді практично переораний артилерійським вогнем. Наприкінці 1930-х рр., був розроблений проект будівництва монастиря латинських редemptористів у тій частині цвинтаря, де були російські військові поховання. Однак через початок Другої світової війни реалізувати цей задум не вдалося.

У 1937 р. магістрат використав частину Стрийського цвинтаря для розширення вул. Кадетської (тепер — вул. Гвардійська). Ліквідацію цвинтаря прискорили військові поховання з часів німецької окупації. Тут ховали на спеціально відведений ділянці солдатів Вермахту, а останки цивільних осіб та офіцерів вивозили до «фатерлянду».

У 1940—1950-х рр. на місці «нового» Стрийського цвинтаря створили Парк культури та відпочинку (тепер парк ім. Б. Хмельницького) і спорудили пам'ятники Володимирі Леніну та Йосифу Сталіну (останнього згодом замінили на Карла Маркса). Стрийський цвинтар остаточно знищений в 1970-х роках. Тоді при вході у парк культури на

місці розораних могил давнього цвинтаря постав монумент бойової слави Збройних Сил СРСР. Поруч, на тому місці, де мав стояти монастир латинських редемптористів, збудували Музей військ Червонопрапорного Прикарпатського військового округу. За незалежної України був гарний намір створити в його приміщенні Музей Українського війська або — вивольних змагань українського народу. На жаль, як завжди у таких випадках, забракло грошей.

Приміщення музею придбав концерн «Сімекс», якому міська рада надала довготермінову оренду на велику територію парку — там, де колись знаходилася частина Стрийського цвинтаря. Тут в 1999 р. планувалося збудувати готель. Тоді при земляних роботах з ковпів екскаваторів почали сипатися людські кістки. На вимогу громадкості, а також депутатів Львівської міськради Ю. Павліва та М. Бандрівського, які вимагали терміново припинити земляні роботи на колишньому Стрийському цвинтарі, будівництво було припинено.

Отож, підсумовуючи, зазначимо, що стрийський цвинтар виник у кінці XVIII ст. внаслідок прогресивних реформ імператора Йосифа II, отримавши статус міського, став одним з перших офіційних кладовищ у Львові, на якому хоронили людей згідно з загальноприйнятими європейськими традиціями того часу. Прикро, що досі цвинтар, на якому були колись поховані такі відомі львівські особистості, як Павло Ойтеле, Габріель Красуцький-Шмейдель, Адам Краєвський та багато інших видатних осіб, досі не позначений хоч би пам'ятним знаком, який засвідчував би існування давнього Стрийського цвинтаря. Справа у тому, що хоч і цвинтар не збережений, та територію його чітко зафіксовано на давніх картах та планах Львова. З огляду на значну історико-меморіальну та культурну цінність Стрийського кладовища варто було б відзначити колишню його територію (оскільки вона відома) пам'ятною каплицею або хоча б пам'ятним хрестом.

1. Державний архів Львівської області. — Ф. 146. — Оп. 59. — Спр. 230. — С. 3. — (Переписка з міністерством внутрішніх справ, Львівським магістратом та ін. про відкриття Янівського цвинтаря).
2. Державний архів Львівської області. — Ф. 1 (Львівське воеводське управління 1921—1939 роки. Будівельний відділ з тематичним і місцевим каталогом). —

Оп. 30. — Спр. 4489. — С. 3. — (План військового кладовища у Львові).

3. Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові / Іван Крип'якевич ; авт. передм. Я.Д. Ісаєвич ; упоряд., текстолог., опрац. і приміт. Б.З. Якимовича ; упоряд. іл. матеріалу Р.І. Крип'якевича ; худож. В.М. Павлик. — Львів : Каменярь, 1991. — 167 с. : іл.
4. План Стрийського цвинтаря 1863 р. — (Приватна колекція планів цвинтарів Львова).
5. *Białynia-Chołodecki J. Cmentarz Stryjski / Józef Białynia-Chołodecki.* — Lwów, 1913. — 90 s. : il.
6. *Ciesielski W. Pomnikowe rysy z cmentarzy lwowskich / Władysław Z. Ciesielski.* — Lwów : nakładem Edwarda Kreutza, 1890. — 97 s.
7. *Ilustrowany przewodnik po Lwowie i powszechnej wystawie krajowej.* — Lwów : wyd. przez Towarzystwo dla rozwoju i upiększenia miasta, 1894. — 200 s. : il.
8. *Janusz B. Zniszczone cmentarze Lwowskie / B. Janusz // Wiadomości konserwatorskie.* — Lwów, 1925. — № 5—6. — S. 145—153.
9. *Miasto Lwów w okresie samorządu 1870—1895. Nakładem gminy król. stół. miasta Lwowa : Z drukarni W.A. Szyjskiego.* — Lwów, 1896. — 590 s. : il.
10. *Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Lwowie / Dr. M. Orłowicz ; wydanie drugie rozszerzone.* — Lwów ; Warszawa : Książnica-Atlas, 1925. — 273 s. : il.
11. *Schnür-Peplowski S. Obrazy z przeszłości Galicyi i Krakowa (1772—1858) / Stanisław Schnür-Peplowski.* — Т. II. — Lwów, 1896. — 345 s. : il.

Khrystyna Kharchuk

ON FORMATIVE PERIOD OF STRYJ CEMETERY IN LVIV (at the second part XVII to the late XIX cc.)

The article has brought chronologically arranged study in the process of formation of Lviv urban Stryj cemetery from its foundation at the second half XVII till the closure. The cemetery is an unsaved monument of historical, memorial and cultural heritage of Western Ukraine

Keywords: cemetery, necropolis, burial, historical and cultural heritage, monument of history.

Христина Харчук

ФОРМИРОВАНИЕ СТРИЙСКОГО КЛАДБИЩА ВО ЛЬВОВЕ (вторая половина XVII — конец XIX в.)

В статье исследуется процесс формирования во Львове Стрийского кладбища, основанного во второй половине XVII в., до времени его закрытия в конце XIX в. Это кладбище — несуществующий памятник историко-мемориального и культурного наследия западного региона Украины.

Ключевые слова: кладбище, некрополь, захоронение, историко-мемориальное наследие, памятник истории.